

Володимир ПЕТРОВ
кандидат
юридичних наук,
депутат
Світловодської
міської ради
Кіровоградської
області

Сергій ШЕВЧЕНКО
заступник директора
Інституту
післядипломної
освіти та підвищення
кваліфікації
Дніпровського
державного
університету
внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних
наук, доцент

<https://orcid.org/0009-0007-6769-8553>

<https://orcid.org/0000-0002-0079-3069>

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ ПРИВЛАСНЕННЮ, РОЗТРАТІ АБО ЗАВОЛОДІННЮ ЧУЖИМ МАЙНОМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ СВОЇМ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Конституція України у ст. 13 проголосила, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки; усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Згідно зі ст. 41 Основного Закону кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Такі положення Основного закону держави знайшли своє відображення в КК України, Розділ VI Особливої частини якого покликаний охороняти відносини власності в Україні. Разом із тим корислива злочинність завжди характеризується високим рівнем поширеності, проте є своєрідні винятки. Одним із них є привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України), що обтяжено віднесенням такого діяння до корупційних кримінальних правопорушень [1].

Так, згідно із даними Офісу Генерального прокурора (до 02 січня 2020 р. – Генеральної прокуратури України), у 2019 р. обліковано 8417 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, з них повідомлено про підозру – 3900 особам; відповідно у 2020 р. – 11 160, підозр – 5676, у 2021 р. – 11 012, підозр – 6040, у 2022 р. – 6698, підозр – 3074, у 2023 р. – 8452, підозр – 4054, за 6 місяців 2024 р. – 4501, підозр – 2874. Разом із тим в Єдиному державному реєстрі судових рішень за аналогічний період виявлено лише 1964 електронні копії обвинувальних вироків за привласнення або розтрату.

Згідно з даними Держаної судової адміністрації України у 2019 р. за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, засуджено 340 осіб, із них за ч. 2 ст. 191 КК України – 14 осіб; у 2020 р. – 276 осіб, за ч. 2 ст. 191 КК України – 7 осіб; відповідно у 2021 р. – 259 осіб, із них за ч. 2 ст. 191 КК України – 24 особи; у 2022 р. – 201 особу, із них за ч. 4 ст. 191 КК України – 29 осіб (з 03.03.2022 внесено кваліфікуючу ознаку – в умовах воєнного чи надзвичайного стану); у 2023 р. – 163 особи, із них за ч. 4 ст. 191 КК України – 86 осіб.

Досить незначна кількість засуджених осіб відносно виявлених кримінальних правопорушень свідчить про наявність як теоретичних, так і практичних проблем притягнення до кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Для їх вирішення пропонується:

1. З урахуванням додаткових негативних наслідків визнання особи винуватою у вчиненні корупційного кримінального правопорушення (внесення запису до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані із корупцією правопорушення, неможливість бути звільненим від покарання із випробуванням та ін.) доведена необхідність письмового ознайомлення підозрюваного із ними в ході досудового розслідування та доведення стороною обвинувачення наявності не тільки корисливого мотиву, а й мети отримання

неправомірної вигоди в усіх кримінальних провадженнях про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем;

2. Доведена доцільність наукового обґрунтування віднесення певного кримінального правопорушення до корупційних або пов'язаних із корупцією за суттю самого діяння чи за суб'єктом його вчинення з урахуванням положень Закону України «Про запобігання корупції» – воно повинно містити ознаки корупції та насамперед можливого отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.

Дослідження зарубіжного досвіду надало можливість дійти висновку, що кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем характерна для більшості країн пострадянського простору. Разом із тим аналіз зарубіжних кримінальних законодавств засвідчив, що відповідальність за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем розміщена в розділах або главах про відповідальність за злочини проти власності, що, в свою чергу, дає змогу стверджувати, що родовим об'єктом досліджуваних кримінальних правопорушень виступають суспільні відносини у сфері охорони власності.

В результаті дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем було встановлено, що безпосереднім об'єктом правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, виступають суспільні відносини щодо охорони права власності. Додатковий обов'язковий об'єкт становлять суспільні відносини у сфері нормального функціонування державної служби (у широкому розмінні цього поняття) [2].

Суб'єктивна сторона привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем характеризується виключно прямим умислом, корисливим мотивом та метою незаконного збагачення (отримання неправомірної вигоди).

Доведено, що привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, дійсно, має всі ознаки корупційного кримінального правопорушення. Зважаючи на це, діяння, передбачене ч. 2 ст. 191, має кваліфікуватись як корупційне кримінальне правопорушення. При цьому, мають бути враховані всі передбачені КК України для суб'єкта кримінального правопорушення наслідки.

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.